

Davorin Vuga (1946–2025)

Enaintridesetega maja 2025 se je v 80. letu starosti poslovil Davorin Vuga – arheolog, publicist, polihistor in predani raziskovalec kulturne dediščine. Njegovo življenje in delo sta bila neločljivo povezana z raziskovanjem in varovanjem dediščine, od najstarejših sledov človeka na slovenskih tleh do pretresljivih obdobij sodobne zgodovine. Bil je človek izjemno širokih obzorij, redka osebnost, ki je s svojim znanjem in delom segla daleč prek meja lastne discipline.

Po diplomi leta 1969 se je s štipendijo DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) izpopolnjeval na Inštitutu za arheologijo Univerze v Münchnu (1969–1970), v znamenitem seminarju Joachima Wernerja, tedaj vodilnega strokovnjaka za arheologijo zgodnjega srednjega veka.

Na Republiškem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine se je zaposlil leta 1971, v času, ko je bila konservatorska služba usmerjena predvsem v terensko delo, številne ogledne najdišč in organizacijo njihove zaščite. Tam je ob naravovarstvenikih delovalo več pomembnih strokovnjakov s področja raziskovanja in ohranjanja kulturne dediščine, med njimi umetnostni zgodovinar Marijan Zadnikar, kastelolog Ivan Komelj, arhitektka Nada Štupar-Šumi in arheologinja Iva Curk, ki je mladega arheologa tudi pritegnila k delu na zavodu. Sodeloval je pri številnih terenskih ogledih, zaščitnih posegih in raziskavah ter o njih vestno poročal. Bil je eden iz generacije arheologov, ki so svoje delo utemeljevali na sistematičnem topografskem raziskovanju: na študiju pisnih virov, pogovorih z domačini, natančnem opazovanju in potrpežljivem “branju” pokrajine. S svojo metodološko doslednostjo in izostrenim občutkom za kontekst je opravil številne preglede najdišč od prazgodovine do novejšega časa.

Sodeloval je tudi pri prvih raziskavah v začetni fazi gradnje avtocest. Leta 1970 je izkopal stolp z obrambnim zidom v zapornem sistemu *Claustra Alpium Iuliarum* na t. i. Dolinski poti, ki ga je nekaj let pozneje tudi konserviral. Omeniti velja tudi sondiranje rimske ceste pri Brezovici, kjer je bila razvidna dolgotrajna uporaba magistrale na barjanskih tleh in njeno zahtevno vzdrževanje. V začetnem obdobju službovanja je bila ena njegovih nalog tudi popularizacija arheoloških izsledkov, zato je sodeloval pri pripravi številnih Vodnikov po kulturni dediščini ter objavil nepregledno množico člankov v strokovnih revijah, zbornikih in časopisju. V drugem delu kariere se je leta 1991 zaposlil na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, kjer se je – ob vse večji administrativni obremenitvi spomeniškovarstvene službe – posvečal predvsem pripravi strokovnih podlag za odločbe o arheoloških raziskavah in reševanju kompleksnih pravnih vprašanj varstva arheološke dediščine. Terensko delo je postopno omejil na redke obiske izkopavanj v vlogi nadzornika, pri čemer je dosledno skrbel, da so najdišča kot neobnovljiv vir informacij o preteklosti ohranila svojo pričevalnost s skrbno dokumentacijo, zaščitnimi ukrepi in nadzorom nad posegi.

Posebno zanimanje je namenjal zgodnjemu srednjemu veku. Za to problematiko se je navdušil že v študijskih letih pod vplivom profesorja Zdenka Vinskega, pri katerem je poglobljajal znanje o obdobju preseljevanja ljudstev in interpretaciji drobnega kovinskega gradiva. K tej tematiki je prispeval vrsto tehtnih razprav. Leta 1980 je izšel njegov temeljit pregled metod pokopavanja v času preseljevanja ljudstev v jugovzhodnoalpskem prostoru, v katerem je opozoril na kompleksnost problematike staroselskega prebivalstva in ostankov

tujih ljudstev. Kmalu zatem je v krajšem članku nakazal možno frankovsko prisotnost na območju Karniole, kar potrjujejo tudi novejša odkritja. V članku o moškem grobu 1885 z vrta Narodnega muzeja v Ljubljani je mojstrsko ovrednotil skromne pisne vire in ohranjeno ledvičasto pasno spono z ovalnim okovom. Na podlagi številnih analogij zanjo in za nekaj drugih sočasnih predmetov iz Ljubljane je prepoznal najstarejši materialni dokaz iz časa preseljevanja ljudstev na naših tleh.

Temeljito je analiziral starejše vire o tedaj slabo poznani utrdbi Sveta gora v Zasavju ter uspešno rekonstruiral lego in obseg tamkajšnjega poznoantičnega grobišča.

Pomembno poglavje njegovega trajnega zanimanja predstavlja raziskovanje Ljubljanskega barja, kjer je najprej skušal določiti lokacijo in obseg staroselske naselbine pri Igu, v sedemdesetih letih pa mu je uspelo odkriti mezolitska najdišča, ki jih je skupaj z Ivanom Turkom tudi objavil. Že zgodaj je pripravil poljudni vodnik po koliščih Ljubljanskega barja in tako širši javnosti približal eno ključnih arheoloških območij v Sloveniji.

Značilno zanj je bilo, da ni ostal znotraj ozke specializacije; njegova znanstvena radovednost je segala tudi v obdobja, ki jih arheologija šele danes vključuje v svoj raziskovalni horizont. V številnih prispevkih je svojo pozornost namenil novejšemu času, zlasti prvi svetovni vojni. Njegovi zapisi o tem obdobju niso zgolj dokumentarni, temveč združujejo znanstveno natančnost z občutkom za osebno in kolektivno izkušnjo, kar jim daje posebno zgodovinopisno globino. Zavzeto se je posvečal arheologiji soške fronte – obrambnim linijam, ostalinam vojne infrastrukture, materialni kulturi vojakov in preobrazbi krajine med spominom in pozabo.

Bil je polihistor v najzlahtnejšem pomenu besede – izjemen poznavalec zgodovine, umetnosti, religij in literature, obdarjen z redkim spominom ter sposobnostjo povezovanja podatkov z različnih področij. Kot osebnost je bil skromen, načelen in predan etiki raziskovalnega dela. V strokovni skupnosti je veljal za zanimivega sogovornika, ki je znal prisluhniti in spodbuditi.

Pa še nekaj osebnih spominov. Za Daret, kot smo ga klicali, sem izvedel že pred odhodom na študij v Ljubljano oktobra 1967. Tistega poletja je RTV Slovenija predvajala dokumentarec o arheoloških najdiščih Egipta, ki sta ga pripravila Davorin Vuga in Luka Strenar, takrat še mlada študenta arheologije. V času, ko so bila tovrstna potovanja v oddaljene in arheološko posebej

vznemirljive dežele velika redkost, je bil to izjemno odmeven dogodek. Posebno vrednost so dokumentarcu dajali posnetki s filmsko kamero, ki jih je posnel Dare. Ta, za tisti čas redko viden angažma arheoloških študentov, je obema v očeh nas mlajših dajal avreolo izkušenih raziskovalcev.

V študentskih letih, ko sem z njim že prijateljaval, pa tudi pozneje, ko sva bila oba zaposlena, sva opravila številne skupne ogledslovenskih arheoloških terenov. Leta 1971 sva ob obisku domnevnega prizorišča bitke ob Mrzli reki iz leta 394 že razmišljala o tem, da bi bilo treba posebej obeležiti bližajočo se 1600-letnico te bitke, kar smo dobri dve desetletji pozneje v sodelovanju z zgodovinarji tudi uresničili. Spominjam se ga, kako je stal na hribu ob dvorcu Zemono in mi, opirajoč se na članek Seecka in Veitha, s svojim izrednim spominom do najmanjših podrobnosti razložil potek bitke. Skupaj sva razmišljala in na terenu iskala, kje bi lahko bili pokopani tisoči padlih vojakov.

Obiskal sem ga tudi v Münchnu, kjer je leta 1970 študiral. Od tam sva krenila na potovanje po Nemčiji in Čehoslovaški, od koder so naju kmalu po sovjetski okupaciji z vojaškim spremstvom in naperjenimi brzostrelkami izgnali nazaj do nemške meje, pot pa zaključila z ogledi obdonavskih rimskih utrd v Avstriji. Ko je bil že kot konservator zaposlen na Republiškem zavodu, sem sodeloval pri njegovem izkopavanju in dokumentiranju zapornega zidu na Dolinski poti pri Vrhniki. Skupaj z arhitektko Nado Štupar-Šumi sva sodelovala tudi pri prvih arheoloških raziskavah gradu Rihemberk.

Še posebej imam v spominu manjša izkopavanja v Rojah pri Moravčah, kjer smo na prostovoljni osnovi in z donacijo nekaj zabojev sadnih sokov Dane iz Mirne izkopavali srednjeveške in latenske grobove. Z njim in Ivo Curk sem sodeloval pri arheološki topografiji Haloz, kjer smo se učili osnov topografskega dela, skupaj pa pozneje pripravili tudi poljudnoznanstveni vodnik *Po poteh rimskih vojakov v Sloveniji*. S kolegoma Ivanom Turkom in Janezom Dirjecem smo opravili tudi več zanimivih planinskih tur po različnih delih Slovenije; ob obisku krnskega pogorja je Dare z značilno zavzetostjo in živostjo interpretiral dogodke iz časa soške fronte. Na teh poteh se je razkrival kot zanesljiv prijatelj in neizčrpen vir znanja, ki ga je nesebično delil z drugimi.

Davorin Vuga je bil ob svojem strokovnem in raziskovalnem delu tudi izjemen pripovedovalec zgodb preteklosti. Ob Stanku Pahiču in Tonetu Knezu sodi med najvidnejše posredovalce arhe-

ološkega znanja širši javnosti. Pisal je o najdiščih in kulturah vsega sveta – od paleolitika do obeh svetovnih vojn – ter združeval arheološka, zgodovinska, etnološka in umetnostnozgodovinska spoznanja. S svojimi objavami je vzbujal zanimanje za preteklost pri številnih generacijah bralcev. Kot avtor izjemno raznolikega opusa člankov v znanstvenih, strokovnih in poljudnih publikacijah je imel redko sposobnost, da kompleksne znanstvene rezultate prevede v razumljiv in živ jezik, dostopen najširšemu krogu bralcev. S tem je gradil most med akademskim raziskovanjem, dediščinsko stroko ter širšo javnostjo na lokalni in nacionalni ravni. Dolga leta je bil glavni urednik vodnikov za kulturno dediščino in arheoloških poročil za

Varstvo spomenikov. Na tem mestu velja omeniti tudi številne recenzije, v katerih je – večkrat tudi kritično – širšemu krogu občinstva predstavljal slovenske, jugoslovanske in občasno tudi tuje monografije s področja arheologije in zgodovine.

Njegovo delo je pomembno zaznamovalo slovensko arheologijo in varovanje kulturne dediščine. V spominu bo ostal kot arheolog, erudit in prijatelj, ki je znal prisluhniti govoric preteklih obdobij ter jo posredovati drugim. Njegova dediščina ostaja zapisana v raziskavah, publikacijah in spominih vseh, ki smo imeli privilegij sodelovati z njim.

Slavko Ciglencečki

